

'Streng doch rechtvaardig is mijn devies'

'Toen ik hier kwam had ik nog nooit een bank van binnen gezien. Ik heb namelijk vroeger vijf jaar als adjunct-directeur gewerkt bij de KVP, daarna ben ik vijf jaar secretaris geweest bij de Katholieke Middenstandsbond. Toen die ging fuseren, met wat wij noemden de heidenen, werd de roomse voorzitter, Wouter Perquin, voorzitter en ik werd geen secretaris van het geheel. Toen kreeg je de situatie dat ik ineens baas moest zeggen tegen de man waar ik altijd mee had geconcurrerd. Nou, daar had ik niet zo'n aanleg voor. Toen ik de advertentie zag staan, heb ik er op geschreven'. Aan het woord is de heer P.C.M. Duijndam, directeur van de Gemeentelijke Kredietbank Den Haag, oud- en interim-voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet.

Van een rustig ambtenarenleventje, waar de heer Duijndam eens van droomde, is niets terecht gekomen. 'Je neemt jezelf mee', zegt hij veelbetekenend. 'Als secretaris van de Middenstandsbond was ik altijd op pad, en nu ben ik ook alle dagen volledig met m'n vak bezig. Een boeiend vak, maar ik denk dat er weinigen zijn die echt weten hoe een volkskredietbank werkt en hoe haar klantenkring eruit ziet.'

Die klantenkring is, evenals de entourage van de volkskredietbank, heel anders dan bij een gewone commerciële bank. Dat andere beeld overviel ons ook wel een beetje bij de entree en toen Duijndam ons door zijn Pandhuisafdeling leidde. 'Zes man doen hier 100.000 beleningen per jaar', vertelt Duijndam ons en onderwijl laat hij ons de kluisen met tienduizenden panden zien. 'Daar is de veilinghal. Iedere twee maanden veilen we hier de stukken van kredieten die niet op tijd gelost worden.'

Voordat Duijndam ons inwijdt in het dagelijkse reilen en zeilen, de daarbij vereiste sociale vaardigheden en de toekomst van het volkskrediet, grijpt hij eerst even terug naar het ontstaan van het instituut 'Volkskrediet'.

Stukje geschiedenis

'Ruim 300 jaar geleden is het allemaal ontstaan', stelt Duijndam. 'De enige vorm van kredietverlening voor particulieren die toen bestond, was het pandkrediet. Dat geschiedde door particulieren op woekerbasis. Om weerstand te bieden tegen deze woekerpraktijken, werd in 1614 door de Gemeente Amsterdam de Bank van Lening opgericht; in Den Haag in 1673. Hier konden particulieren lenen tegen afgifte van een pand, meestal gebruiksvoorwerpen en kledingstukken. Toch duurde het tot 1910 voordat de particuliere pandjesbazen echt van het toneel verdwenen. In dat jaar werd namelijk de Pandhuiswet ingevoerd. Deze gaf een wettelijke grondslag aan de Gemeentelijke Bank van Lening. En sinds 1946 verbiedt deze wet het aan andere personen en instanties kleine kredieten te verstrekken op basis van in onderpand genomen roerende goederen. Gemeentelijke instellingen hebben hier dus een exclusief recht. De wet strekt zelfs zover dat als Gedeputeerde Staten van mening is dat er genoegzaam behoefte bestaat aan ene Bank

van Lening, dat dan een gemeente kan worden opgedragen om zo'n bank te vestigen.'

Het verstrekken van leningen zonder onderpand is van een latere datum dan het Pandkrediet. Het dateert van vlak na de eeuwwisseling. Berucht was toen de zogenoemde leenvrouw, die vooral in volksbuurten opereerde. Wie haar een gulden leende moest niet gek opkijken dat hij of zij een week later f 1,50 terug moest betalen. Van overheidswege werd hier tegen opgetreden d.m.v. de Geldschieterswet (1932). Ook gingen sommige gemeenten over tot de oprichting van instellingen voor volkskrediet. Zo ook in 's-Gravenhage, waar de gemeenteraad in 1918 het besluit nam tot verstrekking van persoonlijke leningen naast het bestaande Pandkrediet.

'Al is het maar een tientje in de maand, hij zal mij terugbetalen'

Duijndam vertelt dat zijn Gemeentebank drie sectoren van kredietverlening bestrijkt, te weten de normale kredietverlening met daaronder de PL-tjes, doorlopende kredieten, personeelshypotheek etc., de sociale kredietverlening waaronder leningen aan bijstandsklanten en de schuldhulpverlening. Naast deze kernactiviteiten, verricht zijn bank nog allerlei andere activiteiten voor de gemeente, zoals uitwinning van uit de Tilburgsche Hypotheekbankboedel overgenomen hypotheek en het regelen van de verzekeringen voor de Gemeente Den Haag. De bank regelt voor de gemeente alleen al voor een tegen brand- en andere schaden verzekerd kapitaal van f 11 mrd. 'We hebben daarop heel scherpe verzekeringspremies kunnen bedingen omdat we daar zelf een goed riskmanagement aan verbinden. We voegen ons bijvoorbeeld in een strafzaak tegen een vent die de boel in de fik heeft gestoken. En al is het maar een tientje per maand, hij zal mij terugbetalen. Dat werkt veel beter dan voorwaardelijke hechtenis. Het werkt heel erg preventief, ook bij het terugdringen van de oudejaarschade in Den Haag. Hebt u nu een beetje zicht op wat er in deze tent allemaal gebeurt?'

Beleningen verviervoudigd

Enthousiast pratend over het fenomeen volkskredietbank pakt Duijndam als eerste de beleningen bij de kop. 'Het is misschien wat komisch in een tijd van electronic banking, maar het aantal leningen op onderpand van goederen is bij ons in vijftien jaar tijd toegenomen van 25.000 naar zo'n 100.000 in 1992. Als je daarentegen kijkt naar het percentage panden dat wordt geveild omdat er niet op tijd wordt afgelost, dan zie je een afname. Het bedraagt nu 3 à 4%. Vroeger lag dat percentage hoger. Op dit moment is de infectie bij het pandkrediet dus zeker niet groter dan bij normale kredieten. Daar is een achterstandspercentage van 4 ook heel normaal.'

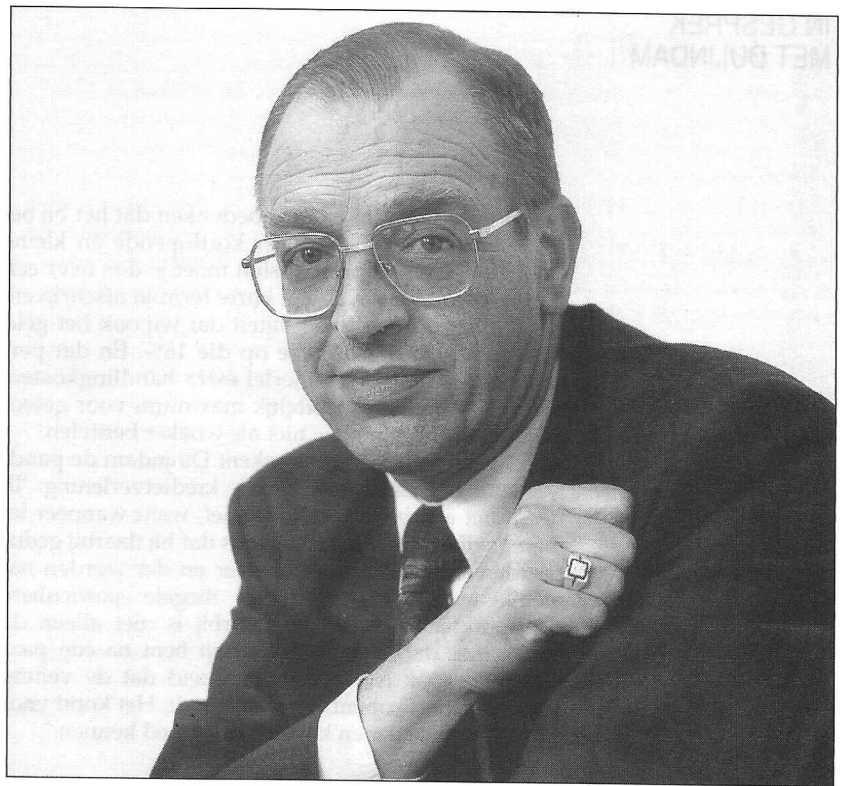
De heer Duijndam tekent aan dat het soms ook de vooropgezette bedoeling van een kredietnemer is om een pandje te veilen. 'Wat is er immers gemakkelijker dan maar te kijken wat de broche van omoe, waar niemand meer iets om geeft, opbrengt?', stelt hij retorisch. 'Je mag hier zeker niet spreken van een sociale kredietverlening uit pure armoede. De gemiddelde belening per klant ligt namelijk rond de f 650,- aan goud, zilver en juwelen. Dat is de getaxeerde waarde voor de veiling. De handelswaarde van dat zelfde spul ligt veel hoger, namelijk rond f 2.000,-. Veelal belenen we tot maximaal tachtig procent van de vermoedelijke opbrengst op de veiling. De 20%-marge is voor dekking van een half jaar rente plus kosten voor de veiling.'

*'Wat is er gemakkelijker dan te kijken
wat de broche van omoe, waar niemand meer
iets om geeft, opbrengt?'*

De forse groei van het aantal beleningen heeft volgens Haagse directeur/ambtenaar niets te maken met de verloederding van de maatschappij. Hij ziet het veel meer als een weerslag van een veranderende samenleving. Allochtonen nemen daarin, en dat geldt zeker voor de grote steden, een steeds belangrijker plaats in. 'Die mensen zijn gewend om op deze manier geld te lenen. Die stappen niet naar een veilinghuis of een antiquair. Als ze daar centen willen krijgen, moeten ze het spul verkopen. Dat laatste willen ze niet. Daarom brengen ze het naar ons pandhuis, dan zijn ze het niet kwijt. Ik denk ook dat het spul bij ons meer opbrengt dan bij een veilinghuis. De meeropbrengst van de geveilde goederen na aftrek van het restantbedrag van de lening komt ten goede aan de cliënt.'

Specifiek voor het pandkrediet is ook dat de kredietwaardigheid van de cliënt daarbij niet van belang is. Die ligt bij het onderpand. Inkomens-toetsing, BKR-toetsingen etc. zijn hier dus niet aan de orde. 'Een heleboel mensen vinden dat best plezierig', benadrukt Duijndam.

De directeur van de Gemeentelijke Kredietbank laat doorschemeren dat zijn bank wel vaart bij het pandjeskrediet. 'Het is duidelijk meer dan een kos-

tendekkende bezigheid. Dat komt omdat we hierin een geweldige efficiency hebben gecreëerd. Zes man zetten hier per jaar zo'n 100.000 kredieten weg. Omgerekend tegen een gemiddelde omvang van ongeveer f 340,-, spreek je ieder jaar dan toch over f 34 miljoen.'

Op die beleningen brengt de bank de klant op dit moment een rente van 1½% per maand in rekening. Dat percentage is gebaseerd op de kostprijs-

Curriculum Vitae

De heer P.C.M. Duijndam, geboren 6 augustus 1939 te Delft, studeerde na zijn gymnasiumopleiding (1958) enkele jaren Frans, Bedrijfseconomie en Rechten. Na twee jaar te hebben gewerkt in het bedrijf van zijn ouders, vervulde hij zijn militaire dienstplicht ('60-'62). Hij was achtereenvolgens werkzaam als directiesecretaris bij de N.V. Bouwprogramma's te Delft ('62-'64), bureaussecretaris bij de Vinceniusvereniging te Den Haag ('64-'66), bureauchef en later adjunct-directeur van het Partijbureau van de KVP te Den Haag ('66-'72) en plv. algemeen secretaris van de NKOV te Rijswijk ('72-'77). Sinds 1977 is hij directeur van de Gemeentelijke Kredietbank Den Haag en tevens directeur Geldzaken van de Gemeente Den Haag. Naast zijn dagelijkse werkzaamheden heeft de heer Duijndam een aantal nevenfuncties. Hij is secretaris-penningmeester van het IMK en lid van het Bestuur van IMK-Nederland, lid van het Bestuur van de BKR, penningmeester van de Stichting Samenwerkende Sociale Fondsen, interim-voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet en vice-voorzitter van de Commissie Wet Consumptief Krediet. Voorts is hij voorzitter van de Scholengemeenschap Educatief Centrum en voorzitter van Bejaardenoord 'De Ark'.

calculatie van de bank en wordt vastgesteld door B & W van Den Haag. Bij het collegapandhuis in Amsterdam - er zijn maar twee pandhuizen in ons land - ligt de tariefopbouw iets anders. 'Zij hebben een iets hoger tarief voor de eerste maand, omdat zij de initiële kosten zoals bewaarloon, taxatieloon etc. vooral aan de beginfase van het krediet toerekenen. Daarna zijn zij weer iets goedkoper dan wij. Gemiddeld ontlopen we elkaar niet veel.'

Als we opmerken dat 1½% per maand, gezien de verstrekte zekerheden, iets weg heeft van woekerrente, reageert Duijndam met enige stemverheffing. 'Kom nou. We praten over 1½% over f 340,-, dat is f 5,10 als ik het goed heb. Maar je moet ook eens kijken wat je daar allemaal voor krijgt. Op de eerste plaats wordt je object er deskundig voor getaxeerd. Daarnaast wordt het veilig voor je in een kluis opgeborgen en verzekerd. Dus je hoeft niet bang te zijn dat je bij een overval de zaak kwijt bent. In zo'n geval stellen wij de mensen schadeloos. Voorts geldt dat het risico dat een stuk bij een eventuele veiling minder opbrengt dan het nog openstaande krediet, voor ons is. Na de veiling heeft de cliënt dus geen enkele verplichting meer jegens ons.'

Naast deze factoren moet je bedenken dat het bij leningen altijd gaat om zeer kortlopende en kleine kredieten. De te maken kosten moet je dus over een gering bedrag en over een korte termijn afschrijven. Als je daar dan ook nog bijtelt dat wij ook het geld moeten lenen, dan kom je op die 18%. En dat percentage valt, ondanks allerlei extra handlingkosten, ook nog binnen het wettelijk maximum voor gewone leningen. Dat mag je niet als woeker betitelen.'

Zoals reeds opgemerkt, rekent Duijndam de pandhuisleningen niet tot de sociale kredietverlening. 'Ik noem het een bonafide alternatief, want wanneer iemand zelf gaat veilen, is de kans dat hij daarbij gedupeerd wordt, redelijk groot. Her en der worden namelijk toch nog wel eens illegale particuliere pandpraktijken bedreven. Daarbij is niet alleen de kans groot dat je je spullen kwijt bent na een paar maanden. Ook is er geen zekerheid dat de veiling daar voldoende openbaar plaatsvindt. Het komt voor dat veilingmeester en koper elkaar goed kennen.'

Grote vereiste deskundigheid

Hoewel pandhuisleningen voor de Gemeente Den Haag profijtelijk zijn, verwacht Duijndam niet dat meer gemeenten zullen overgaan tot het instellen van pandhuizen. 'Om te beginnen moeten ze dan zwaar investeren. Denk aan kluisfaciliteiten, denk aan deskundigheid. Wij zijn geen juweliërs die de waar gemerkt en wel aangeleverd krijgen. Er komt bij ons goud en zilver binnen uit de hele wereld. En natuurlijk kan er in een klomp goud een steen zitten. Er is dus een hele grote deskundigheid nodig om de activiteit te kunnen uitoefenen. Een ervaren juwelier is bij ons een beginneling. Dus om de investering terug te verdienen, moet je jarenlang heel wat omzetten. Dat risico vinden veel gemeenten te groot. Daarnaast is het de vraag of je genoeg klanten krijgt. Vijftig procent van onze klanten komt uit Den Haag en de overige vijftig procent uit het hele land. Dat is ook het geval bij Amsterdam. Ik sluit dus niet uit dat er voldoende emplooi zal zijn voor een derde of vierde pandhuis. Maar of er werkelijk behoefte aan is, weet ik ook niet.'

'Een ervaren juwelier is bij ons een beginneling'

De vraag die onwillekeurig opkomt is of het pandhuis niet een interessant terrein is voor helers. Duijndam is stellig in zijn antwoord: 'Het zou kunnen, maar ik verwacht het niet. Iemand die iets beleent, krijgt een toonderstuk omdat de pandhuiswet er van uitgaat dat de zekerheid te vinden is in het beleenbewijs. Maar voordat we dit bewijs afgeven, stellen wij als aanvullende eis – om heling te voorkomen – dat iemand zich legitimeert. Daardoor loopt de persoon de kans dat de politie even langs komt wanneer deze een voorwerp zoekt. Als ze het dan vinden, is niet alleen het spul terug, maar is ook de dader gevonden. Dus het verhaal van vroeger 'De Bank van Lening, een bank van heling' gaat ge-

lukkig nauwelijks meer op. Als we eens in de twee jaar op zoiets stuiten, dan heb je het gehad.'

Sociale kredietverlening

Behalve op het gebied van de pandhuisleningen is de Gemeentelijke Kredietbank Den Haag actief op het terrein van de sociale kredietverlening. Jaarlijks worden er zo'n 7500 leningen verstrekt, welke goed zijn voor een bedrag van ca. f 10 miljoen. 'Onder sociale kredietverlening verstaan wij de gehele categorie van leningen waarvan je kunt zeggen dat het belang van de klant prevaleert boven het belang van de bank. Vaak zijn dat hele kleine leningen, waar je als bank geld op toelegt.'

Duijndam stelt dat velen een verkeerd beeld hebben van deze vorm van kredietverlening. 'Het is absoluut onjuist dat hierin alleen maar mensen zitten van lagere komaf. Integendeel, allerlei categorieën van de bevolking maken er gebruik van. Allereerst behoort daartoe de groep jongeren die nog nergens bekend is en het eens wil proberen. Dat is dus een groep met een verhoogd risico. Hetzelfde geldt voor ouderen of voor mensen met een beschadigd kredietverleden. Iemand met een achterstandsmelding bij de BKR krijgt nergens anders een lening. Toch kan het nodig zijn dat ze een lening krijgen. Dan waag je de gok. Weer een andere groep vormen de mensen met een hele krappe beurs. Denk aan de bijstandsvervangende kredieten, die verstrekkend wij massaal. Een laatste onderdeel van de sociale kredietverlening is de schuldsanering. Het hele spul hoort daarbij. Als ik het zakelijk zou bekijken, zou ik dat niet doen.'

Het verhoogde risico van deze groep verwerkt de Gemeentelijke Kredietbank niet via een renteopslag. 'Het tarief voor sociale kredietverlening is in beginsel gelijk aan het tarief voor normale kredietverlening. Maar we proberen de verliezen die we op de eerste vorm van kredietverlening lijden, te compenseren met de winst die we behalen op normale kredieten.'

De wijzen waarop kredietnemers voor het eerst in contact worden gebracht met het fenomeen volkskrediet zijn nogal uiteenlopend. 'Sommigen komen op eigen initiatief, anderen door verwijzing van een notaris – het huis wordt geveild, kunnen jullie er nog wat aandoen? – of via het energiebedrijf – we gaan afsluiten, kunt u het nog regelen? – of via de huisbaas – we gaan ze uitzetten, kunt u het nog regelen? Deurwaarders verwijzen ook naar ons en daarnaast komt het steeds vaker voor dat commerciële banken klanten met betalingsproblemen naar ons doorsturen. Ik denk dat dat een goede ontwikkeling is, want wij hebben hier de know-how om die mensen te begeleiden.'

Rapport Mijnsen

Bij die begeleiding is streng, doch rechtvaardig het uitgangspunt. Het door de NVVK in het begin van de jaren '80 ontwikkelde stramien dat iemand bij een schuldsaneringsregeling drie jaar lang op een sociaal minimum wordt gehouden en vervolgens finale kwijting krijgt, doet nog steeds opgeld in Den Haag. Ook elders is dit stramien als State of the

Union aanvaard, zij het met met enige variatie. 'Iedereen erkent het ook als een optimale situatie voor schuldenaar en schuldeiser. In Den Haag hebben toch zo'n 2.000 gevallen per jaar. Dat doen we met een mannetje of vier.'

'De meeste gewone financieringsmaatschappijen zijn ook vertrouwd met de filosofie. Ik ben alleen bang dat het rapport Mijnsen weer verdeeldheid gaat zaaien. Daarin wordt een maximumtermijn van vijf jaar genoemd. Onze ervaring is echter dat iemand die drie jaar lang zijn best heeft gedaan om zoveel mogelijk te verdienen en daarnaast op het absolute bestaansminimum heeft moeten leven, echt is uitgemolken. Geestelijk en sociaal is zo iemand dan helemaal leeg. Daarom vinden wij 36x de maximale aflossingscapaciteit een goede vertaling van 'je moet doen wat je kunt'. Meer kan iemand niet opbrengen en daar zul je als schuldeiser in redelijkheid genoeg mee moeten nemen.'

Duijndam is bang dat het woord 'maximum' wordt vergeten. 'Dat geeft verwarring, op een gegeven ogenblik gaat men denken dat vijf jaar kan. Men doet maar. Maar als Volkskredietbanken zullen we daar niet aan meewerken. Wij blijven bij drie jaar. Vijf jaar is onverantwoord. Het lost ook niets op want je krijgt dan ook nog te maken met procedurekosten die je op de schuldenaar moet verhalen.'

Als man van de praktijk kent Duijndam inmiddels zijn pappenheimers. Als we hem om een typologie vragen van de potentiële probleemschuldenaars, dan wijst hij eerst naar het Swoka-rapport van begin jaren '80. 'Als je dat dikke rapport leest, dan vind je erin terug wat ik al eens gekscherend had gezegd: als iemand nonchalant en optimistisch is en er doet zich een calamiteit voor in zijn omgeving, zoals een scheiding of een baanverlies, dan is de kans dat het fout gaat extra groot.'

'Er zitten toch geen hoogleraren tussen die minima?'

Duijndam bestrijdt de opmerking dat bij sociale kredietverlening in veel gevallen sprake is van verwijtbaar gedrag met een aantal vragen. 'Ten eerste, mag je van mensen met de laagste inkomens in redelijkheid verwachten dat zij de meeste budgetdeskundigheid op tafel leggen? Er zitten toch geen hoogleraren tussen die minima? Twee: mag je van iemand die net zijn baan kwijt is geraakt of in een echtscheiding zit, verwachten dat die optimaal gemotiveerd is om alle andere dingen in het leven wel optimaal te doen? Drie: is het niet heel menselijk dat iemand die drie jaar op het minimum is gehouden, in de verleiding komt om zichzelf ook eens te verwennen met een vakantie of een video? En dan de heilige koe. Het niet hebben van een auto is bijna een maatschappelijke schande. Als je tegen iemand zegt, u kunt eruit komen maar dan moet de auto weg, dan lopen ze haast jankend weg. Maar na een tijdje komen ze wel weer terug, als de auto versleten is. Er is dan geen geld meer

voor een nieuwe en dan gaat het wel. Ik vind het allemaal zo logisch en menselijk'.

Streng, doch rechtvaardige aanpak

Volgens Duijndam is, ook al vanwege het feit dat eenderde deel van de probleemgevallen terugkomt, een streng doch rechtvaardige aanpak de enige remedie bij problematische kredieten. Wat de frequentie daarvan betreft ziet hij weinig verschillen tussen de Westeuropese landen. 'In Duitsland, toch een schatrijk land, zat drie jaar geleden drie procent van de huishoudens in financiële problemen. In Engeland, waar werkloosheid de maatschappij kommer en kwel bezorgt, zat ook drie procent van de huishoudens in problematische schuldsituaties en in ons land is het zeker niet anders, ook drie procent oftewel 150.000 huishoudens. Toen ik dit cijfer begin '80 uitsprak, viel bijna het hele bankwezen over mij heen. Ik heb er toen aan toegevoegd dat volgens mij van dit aantal eenderde direct met financieringen te maken had en tweederde met andere omstandigheden, werkloosheid, echtscheiding, andere aankopen. Daarna werd in het Swoka-rapport wetenschappelijk bevestigd dat 50.000 gevallen te wijten waren aan overcrediteringen. Daarna is er vrij veel publieke informatie gegeven en gewaarschuwd voor overcreditering. Ik denk dat de doorsnee consument die waarschuwing wel heeft begrepen. Het bankwezen zelf heeft zijn normen ook verstrakt: terug naar 60 maanden, allerlei geschillensituaties, afspraken, provisieregelingen aangepast aan eigen risico.'

Op de vraag of de aanpassing van die provisieregeling zo belangrijk was, antwoordt Duijndam stellig: 'Ik denk het wel, want daarvoor werd er nogal wat weggeduwd. Als iemand nog f 3.000,- te beta-

len had en hij wou er f 2.000,- bij hebben, dan ging die lening hup naar f 5.000,-. Het belang van de tussenpersoon met het voortbestaan van de lening zelf was nul, maar de provisie was zijn directe doel. Daarom was het zo belangrijk dat de financieringsondernemingen zelf met het idee zijn gekomen om de provisie niet meer in een keer aan de tussenpersoon uit te keren maar deze te koppelen aan het voortbestaan van de lening.'

Hoewel hij deze verbeteringen toejuicht, ziet Duijndam thans toch weer een ontwikkeling richting minder kieskeurige kredietverstrekking. 'Maar gelukkig is het zo dat iemand die zich notoir schuldig maakt aan overcreditering zijn vergunning kan kwijtraken. Daarnaast zal iemand die te vaak met slechtlopende kredieten bij zijn financier aankomt, naar ik aanneem, ook wel eens een seintje richting de voordeur krijgen.'

Betalingsverkeer

Voor de uitvoering van het bancaire betalingsverkeer houdt de Gemeentelijke Kredietbank rekeningen aan bij gewone banken. 'Ik gireer gewoon per giro, of per bank al naar gelang de klant het wil hebben. Omgekeerd, als een klant ons betaalt, dan gebeurt dat via bijschrijving op onze bank- of girorekening die we elders aanhouden. Ik moet toegeven dat het eigenlijk wel een beetje een benepen gezicht is dat een bank als Gemeentelijke Kredietbank betaalt per adres de AMRO of per adres de Postbank. Anderzijds kun je stellen: waarom zouden wij geen gebruik maken van die dienstverlening? Opnieuw het wiel uitvinden kost ook geld. De enige reden waarom wij wel een stekkerkje in het BGC-circuit zouden willen hebben, zou zijn om de service aan de klanten te verbeteren.'

'Het is namelijk wel een handicap dat cliënten bij mij niet een betaalrekening kunnen aanhouden. Als ik nu aan iemand een lening toeken en die persoon is bij de giro, dan krijg je te maken met overmakingen die tien dagen onderweg zijn van giro naar bank en omgekeerd. Zoiets is natuurlijk te gek voor woorden. Daarom gebeurt het nogal eens dat mensen betaling per kas vragen. Dat gaat vlugger.'

Beschikbaarheid

Naast de hiervoor genoemde sociale kredietverlening en de normale kredietverlening verleent de kredietbank kredieten op basis van de beschikbaarheid. Hiermee wordt bedoeld dat gegeven het feit dat de gemeente een bank heeft, je daarmee ook andere zaken kan doen. De bank geeft bijvoorbeeld hypotheekleningen voor het eigen personeel van de gemeente, of woningverbeteringsfinancieringen. Duijndam vertelt dat hij daarbij qua tarifiering on-

derin de markt zit. 'Niet concurrerend, niet concurrentievervalsend.' De vraag of de bank daarbij de verleiding kan weerstaan om niet echt commercieel en concurrerend te gaan opereren, wuift Duijndam resoluut weg. 'Het is niet onze filosofie om de marktaandeel te vergroten. Dat streven we nadrukkelijk niet na. De Gemeenteraad zou mij denk ik ook op de vingers tikken. Op dit moment is er bijvoorbeeld een duidelijke tendens terug naar de kerntaken van de gemeente. Bovendien denk ik dat de collega's van commerciële banken, waar ik nu collegiaal mee kan samenwerken, mij niet meer te vriend zouden houden als ik een concurrent was. Zij gunnen mij dat ik het stukje markt dat ik nodig heb om mijn andere taak, de sociale kredietverlening, te kunnen bekostigen. Daar maken zij geen probleem van. Ik denk dat je kan zeggen dat het marktaandeel van de Volkskredietbanken samen zo'n 5% is. Vier vijfde daarvan zouden de commerciële banken niet willen hebben. Dus die doe ik wel.'

Het punt van het evenwicht tussen de sociale kredietverlening en de normale kredietverlening voert ons naar de Gemeentelijke Kredietbank van Groningen. Daar zou de hypotheekportefeuille sneller zijn gegroeid dan voor de Gemeente Groningen wenselijk zou zijn. Duijndam vindt het als interimvoorzitter van de NVVK erg moeilijk om over de situatie in Groningen te praten. 'Ik vind het heel jammer, want ons aanzien als Volkskredietbank is natuurlijk toch wel geschaad. Maar ik vraag me, zo collegiaal oriënterend, wel eens af of het risico niet veel kleiner is dan de f 40 miljoen die naar buiten is gebracht. Als gemeentelijke bank moet je je natuurlijk wel realiseren dat je binnen een gemeentelijk bestel opereert. Dat betekent dat je functiescheidingen van je bedrijf hebt naar het College toe. Dat moet je allemaal deftig regelen. Weliswaar staan wij als volkskredietbanken niet onder toezicht van de Nederlandsche Bank - dat komt omdat we geen gelden opnemen bij particulieren - maar we staan wel onder toezicht van de gemeente. Elke maand rapporteer ik aan B & W. De portefeuilleontwikkeling en de Winst- en Verliesrekening over mei '92 die ik u net toonde, is dus bekend bij B & W. Je moet dus wel je centrale verantwoordelijkheid dragen, maar je moet het ook anderen mogelijk maken om die verantwoordelijkheid met jou te dragen.'

'En natuurlijk moet je als Volkskredietbank niet denken dat de gebraden hanen je de bek invliegen. Als je als Volkskredietbank, zoals in Groningen, de opdracht krijgt om een commerciële bank te creëren, en daarmee minstens een selfsupporting maar liefst winstgevend bedrijf te maken, dan moet je niet denken dat alle triple A-klanten ineens op je stoep komen te staan. Je krijgt zeker ook een aantal zwakkere broeders in huis. Maar als het waar is dat het echte risico in Groningen 1 à 2% is, dan denk ik, nou dat valt eigenlijk nog mee. Toen wij destijds voor Den Haag een duizendtal hypotheekleningen kochten uit de portefeuille van Tilburgsche Hypotheekbank - daarin woonden heel veel allochtonen uit standsvernieuwingsgebieden - was dat ook grote rampspoed. Ik kan u zeggen dat op dit moment de panden ofwel verkocht zijn aan de gemeente waarbij de schuldenaar er schuldvrij vanaf kwam, ofwel dat men nog gewoon keurig betaalt. Wij hebben van die duizend hypotheekleningen in twee gevallen moeten executeren.'

*'En natuurlijk moet je als
Volkskredietbank niet denken dat de
gebraden hanen je de bek invliegen'*

'We hebben daar wel als waanzinnigen op de centen gejaagd. Als iemand f 200,- moest betalen en die kwamen niet, dan werd er gekeken waarom betaal je niet, wat kan je nu wel? Als hij dan f 100,- kan betalen, dan zal hij die f 100,- betalen. Dat is andere koek dan de deurwaarder je vorderingen in handen geven, die vervolgens boze brieven gaat schrijven. Dat heeft niet de geringste zin. We hebben met al die mensen ook een heel plezierig contact, gewoon respect. We zeggen altijd: 'u moet doen wat u kan en dan hoeft u verder geen zorgen te hebben'. Wij informeerden namelijk hoeveel de gemeente bereid was te betalen voor die huizen bij onteigening. Daarnaast informeerden we bij de bewoner naar de hoogte van de hypotheek en zo konden we berekenen hoeveel er nog binnen één, twee, drie etc. vijf jaar binnen zou komen. Je maakt dan een afspraak met de bewoner voor een periode waarover hij nog moet betalen en daarna krijgt hij kwijting. Dan is ie schuldenvrij. Per saldo hebben we daardoor ongelofelijk netjes geïn-casseerd. Dat heeft de gemeente geen schade berokkend. Het is dus een kwestie van uitermate inventief en toegewijd zaken doen. Daarvoor moet je dan wel 37 talen verstaan. Daarmee heeft u dan meteen de verklaring voor het feit dat we de laatste jaren op onze totale uitstaande kredietportefeuille van ca f 80 mln maar vier à vijf ton per jaar hoeven af te schrijven. Dat is minder dan bij commerciële banken.'

Toekomst van het Volkskrediet

'In 1970 zei Van Westrenen van AMRO: 'dat halen jullie niet, met al die automatiseringen'. Dat is dus opgevangen, want computers zijn gewoon mass-artikelen geworden. Maar je kunt je nu - anno 1992 - opnieuw afvragen of de eisen die nu aan ons gesteld worden voor de toekomst, toch niet te zwaar zullen zijn. Kunnen wij aan de nieuwe technische eisen voldoen? Zal er bij het 75-jarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet, de vraag heb ik retorisch gesteld, een NVVK-holding zijn met 54 dochters? Zal er dan naast iedere sociale dienst in Nederland een Volkskrediet-geldauto-maat staan? Het zijn maar vragen. Zal de serie plastic-cards uitgebreid worden met een Volkskrediet-card, maar dan met een al dan niet onzichtbare SK-code? Zal er een volkskrediet spaar-plan bestaan met een premie voor het sparen voor reserveringsuitgaven? Zal er een giraal circuit zijn dat voor de minima gratis is, terwijl anderen voor het geldverkeer moeten betalen? Voor mij zijn dit vragen die niet een wens inhouden, want dat is niet het verhaal, maar daarmee is wel gezegd dat de modernisering in hoog tempo op ons afkomt en het is de vraag of wij die handschoen op moeten pakken en of dat kan. Ik geloof zelf dat dat zou moeten kunnen, maar dat betekent eigenlijk dat je de gemeente en eventuele departementen tot een zekere investering moet brengen en ik zie ze dat nog niet doen. Ik zou het wel verstandig vinden. Ik denk namelijk dat je een heleboel maatschappelijke problemen behoorlijk zou kunnen oplossen als je als gemeenten samen een goed instrument hebt. En of dat dan is als dochter van de Bank Nederlandse

Gemeenten of weet ik in welke vorm, dat vind ik eigenlijk niet belangrijk. Ik kan mij bijvoorbeeld voorstellen dat de benodigde investeringen om de toekomst van het volkskrediet veilig te stellen voor individuele gemeenten te groot zijn. Maar wellicht zijn ze wel haalbaar via een holdingconstructie of service-instituutconstructie.'

'Ook zou het denkbaar zijn dat Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Leiden gezamenlijk een Randstadbank kunnen oprichten. Ik heb al een kladje waar de naam Randstadbank op voorkomt. Dit moet ik binnenkort bij mijn wethouder inleveren, want die wil eens praten over privatiseren van de Volkskredietbank. Ik weet dat dat ver gaat. Qua bedrijf durf ik het best aan. Maar ik vraag me af of het maatschappelijk wijs is.'

'Ik heb al een kladje waar de naam Randstadbank op voorkomt'

'Belangrijk voor de toekomst van het volkskrediet vind ik ook dat we een nogal wat breder dienstenpakket gaan aanbieden. Ik vind namelijk dat je bij schuldsanering heel vaak mensen kunt helpen met hypotheek, er zit bijvoorbeeld overwaarde in het huis. Nou dan geef je maar een tweede hypotheek of je neemt de eerste over. Dat hebben de meeste collega's nog niet. Ik denk ook dat een heleboel mensen op dit moment heel moeilijk het plastic-money-cardcircuit kunnen betreden, omdat ze een A-of SK-code hebben bij de BKR of wat dan ook.'

Duijndam is bang voor het creëren van een tweederangs burgerschap voor mensen die niet in dat plastic-geldverkeer kunnen participeren. 'Ik denk dat economische wetmatigheden voor de grootbanken betekenen dat ze op het goede deel van de markt mikken. Daardoor blijven er nogal wat mensen over die moeilijk een bankrekening kunnen openen en nogal moeilijk aan een plastic-card kunnen komen. De doorsnee bank kijkt bij kredietverstrekking namelijk vooral naar de BKR. Als daar een achterstandmelding staat, dan krijg je geen krediet. Maar iemand kan natuurlijk best een paar maanden ziek zijn geweest, of heel andere dingen aan zijn hoofd hebben gehad dan het precies op tijd betalen op die kleine lening. Iemand heeft een verzendhuis-kredietje van f 500,-, en heeft daar een A achter staan. En die persoon zegt tegen het postorderbedrijf: 'Wat is dat nu toch beroerd, maar ik was ziek. Ik heb het bedrag nu in één keer overgemaakt, sorry hoor, volgende keer beter'. Dus de klant wil volstrekt netjes handelen, maar helaas heeft hij twee à drie maanden niet betaald. Daardoor heeft hij een A en krijgt hij geen kaart. Die vindt dat buitengewoon rot. Ik vind dus dat een bank moet kijken, waarom staat er een A, is daar een redelijke verklaring voor?' ❖

12 juni 1992
Drs J.L. Gerards
Drs J.J.M. Schipper